

אגדת הַיּוֹם

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> יב-יח אדר א >> גיטין ע-עו

תרגום חופשי וביאור

את הפסוק שלפניו שלמה עשה "שידה ושידות", תרגמו בבבל ל"שד ושדה", ובארץ ישראל תרגמו ל"מרכבה". לשם מה נצרך שלמה לשדים? כי היה עליו לבנות את המקדש מאבנים שלמות מבלי לחתוך אותן בכלי ברזל. שאל שלמה את החכמים: כיצד אעשה זאת? אמרו לו: בעזרת תולעת השמיר שהשתמש בה משה לאבני האפוד. היא מסוגלת לבקוע אבנים כך שתהיינה שלמות מאליהן. שאל שלמה: היכן הוא? אמרו לו: לכוד שד ושדה ולחץ עליהם, אולי הם יודעים ויגלו לך. עשה כך שלמה, והשדים אמרו לו שאינם יודעים היכן השמיר, אולי אשמדאי מלך השדים יודע. שאל אותם: היכן הוא? אמרו לו: בהר אחד. הוא כרה לו שם בור, מילא אותו מים, כיסה אותו בסלע וחותרם בחותמו. כל יום הוא עולה לשמים, לומד בישיבה של מעלה, יורד ולומד בישיבה של מטה, אחר כך פותח את הבור, שותה ושוב מכסה וחותרם. שלח שלמה את בניהו בן יהוידע, נתן לו שלשלת וטבעת שחקוק עליהן שם ה', וגיזי צמר ונאדות יין. הלך בניהו, כרה בור מתחת לבור כך שהמים נשפכו לתוכו, סתם בגיזי הצמר, ואז כרה בור מעליו ומילא אותו יין - כך שהבור של אשמדאי התמלא יין. הלך והתחבא בעץ. כשבא אשמדאי, פתח את הבור וגילה יין. הוא ידע שהיין מזיק לחכמים ולא שתה, אך כשנעשה צמא - שתה ונרדם. בא בניהו ולכד אותו בשלשלת...

... בהמשך הובא אשמדאי אל שלמה. לקח קנה, מדד ארבע אמות וזרק לפניו. אמר לו: כשאדם מת יש לו רק ארבע אמות, בקבר. כבשת את כל העולם, ולא שבעת עד שכבשת גם אותי?

אמר לו שלמה: איני רוצה ממך דבר, אני רוצה לבנות את המקדש וזקוק לשמיר. אמר לו אשמדאי: הוא אינו מסור בידי אלא ביד שר הים, והוא נותן אותו לתרנגול הבר.

שאלות, כיוונים ונקודות למחשבה

סיפור אשמדאי - מיסטיקה או משל עם מסר רציונלי? לפי שתי האפשרויות, מה משמעותם של שדים? מה מלמדים חכמים על המקדש? על שלמה המלך? ואולי על שלמות, על אלכוהול, על האדם?

אגדה אחת בשבוע: גיטין סח א-ב

(קטע מתוך אגדת שלמה ואשמדאי)

עשיתי לי שרים ושרות ותענוגות בני האדם שדה ושרות (קהלת ב ח)...

הכא תרגימו שידה ושידתין, במערבא אמרי: שידתא.

למאי איבעי ליה? דכתיב (מלכים א ו ז): והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה וגו'.

אמר להו לרבנן: היכי אעביד?

אמרו ליה: איכא שמירא דאייתי משה לאבני אפוד.

אמר להו: היכא אישתכח?

אמרו ליה: אייתי שידה ושידתין, כבשינהו אהדדי, אפשר דידיעי ומגלו לך.

אייתי שידה ושידתין, כבשינהו אהדדי, אמרי: אנן לא ידעינן, דילמא אשמדאי מלכא דשידי ידע.

אמר להו: היכא איתיה?

אמרי ליה: איתיה בטורא פלן. כריא ליה בירא, ומליא ליה מיא, ומיכסיא בטינרא, וחתימיה בגושפנקה;

וכל יומא סליק לרקיע וגמר מתיבתא דרקיעא, ונחית לארעא וגמר מתיבתא דארעא, ואתי סייר ליה לגושפנקה ומגלי ליה ושתי, ומכסי ליה וחתיים ליה ואזיל.

שדריה לבניהו בן יהוידע. יחב ליה שושילתא דחקיק עלה שם ועזקתא דחקיק עלה שם וגבבי דעמרא וזיקי דחמרא.

אזל, כרא בירא מתתאי ושפינהו למיא, וסתמינהו בגבבי דעמרא, וכרא בירא מעילאי ושפכינהו לחמרא וטמינהו. סליק יתיב באילנא.

כי אתא סייריה לגושפנקה, גליה, אשכחיה חמרא. אמר: כתיב: לץ היין הומה שכר וכל שוגה בו לא יחכם, וכתיב: זנות ויין ותירוש יקה לב. לא אישתי.

כי צחי לא סגיא ליה, אישתי. רוח וגנא. נחית אתא, שדא ביה שושילתא סתמיה...

...עייל לקמיה, שקל קניא ומשח ארבעה גרמידי ושדא קמיה.

אמר ליה: מכדי כי מיית ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ד' גרמידי; השתא כבשתיה לכולי עלמא ולא שבעת עד דכבשת נמי לדידי?

אמר ליה: לא קא בעינא מינך מידי, בעינא דאיבנייה לבית המקדש וקא מיבעי לי שמירא.

אמר ליה: לדידי לא מסיר לי, לשרא דימא מסיר ליה, ולא יהיב ליה אלא לתרנגולא ברא...

המלכות בפאב של אשמדאי סיפור: אשבה לבוש אחר

רוחות של הרס

קלף מפיסנות האשבה

אורות הקודש ב כה

בדעות היונקות מן החול, כשהן מתרוממות אל התוכן הרוחני, הרי הן עוזבות את התוכנים המעשיים והממשיים לגמרי, מפני שאין כחן יפה לכלול הכל באגודה אחת...

מופדדים על כן משלמות הצביון אותם הרעיונות, הנלחצים מתוך רוחניותם החולנית, לטשטש את הממשיות המאוששות, איתניות המציאות בכל ערכיה...

והם הם תולדותיהם של אותם הרוחות, המפחידות ומסערות את הרוח המיושב, שאין להם גוף ויסוד הכללה גופנית בעצם מהותיותם, לא מפני עילויים, אלא מפני חסרון השלמתם...

ושכלולם של ישראל בבנין בית המקדש, האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ, שכלל את צביון הדעה המתנשאת למעלה מן הגיון מצומצם... והכל סיעו בבנין בית המקדש, נזיו של עולם ושכלולו.

הרב קוק מתרגם את השדים לתופעה רציונלית-אנושית: אנשים שהרוח אצלם מנותקת מהגוף, הם מתנגדים לגוף וממילא מתנגדים למציאות וזורעים הרס. נראה שממד זה מופיע באגדתנו, שמגלה שבאמת לאנשים כאלה יש צדדים גופניים, והניסיון להתעלם מהם מביא דווקא לנפילה בגללם.

ראש העיר התרגש. על המבנה הזה חלם תמיד, ועכשיו הוא מסייר בו, לקראת חנוכת "המרכז לתפילה ושלוה". נשמע קיטשי, אבל ראש העיר האמין שתחת השם הבנאלי יקום פרויקט היסטורי. בית שלא יהיה איש בעיר הגדולה שלא יהיה שייך אליו.

בניה, המפיק של ערב חנוכת המרכז, התלווה אליו לסיור. "כאן תעמוד הבמה. רואה?" "אני רואה, השאלה היא אם כולם יוכלו לראות", השיב ראש העיר.

"סמוך עלי, שלמה", אמר בניה. "נשים פה טריבונות, ליתר ביטחון נציב גם מסכי ענק, כאן מסביב תעמוד הגדר, ו..."

"גדר?" קטע אותו ראש העיר.

"בוודאי. אתה הרי לא רוצה שכל אחד יוכל להיכנס."

"מה זאת אומרת?" הרים ראש העיר את קולו. "זה כל העניין, שכל העיר תהיה פה!"

בניה ניגב אגל זעה מפניו. "אתה יודע שגם אשמדאי יכול לבוא ולהרוס את כל הערב."

ראש העיר נאנח. "האמן לי, כבר כמה שבועות אין יום שאני לא חושב על אשמדאי."

אשמדאי היה כינויו של סער שמיר, אדם צעיר שעשה לראש העיר ולכל עובדי הציבור את המוות. היו שראו בו מהפכן, פעיל חברתי, איש רוח שרק אידיאליים לנגד עיניו והוא מנותק מכל אינטרס חומרי. אחרים ראו בו סתם שד משחת שעושה רוח. אפשר לנחש איזו משתי הקבוצות הדביקה לו את הכינוי אשמדאי, מלך השדים.

"יודע מה, בניה? אני רוצה להטיל עליך משימה", אמר ראש העיר. "אם אתה באמת מפיק כל-יכול, אני רוצה שתביא לי את אשמדאי לוועדה המארגנת של הערב."

בניה רצה להגיד שהפעם שלמה הגזים עם שאיפות האחדות שלו, אבל ניסה לשמור על יחסים טובים עם ראש העיר. "אני חושב שבמסגרת הזמן הקצרה וכוח האדם המוגבלים שעומד לרשותי, לא אספיק לעמוד במשימה כזו תוך ימים ספורים", אמר.

"מבין למה אני רוצה את אשמדאי?" נאנח שוב ראש העיר. "מישהו שלא מדבר על מגבלות כל הזמן. איש עם מעוף, עם רוח, חד, חותר לשלמות. זה מה שחסר בוועדה."

הברמן הידק את הפאה לראשו, והסתכל בראי, לוודא שאף שיערה אמתית לא תציץ. שאיש לא ידע שסער מהפאב הוא אשמדאי המהפכן. לו עצמו לא הייתה בעיה עם זה: בבוקר כותב מאמרי רוח ומוביל מהפכות, בערב מוזג משקאות. ככה זה, כל בן תמותה צריך להתפרנס. הוא ניתק כל קשר בין עיסוקיו הנעלים ביום לחיי הלילה. בבית היה מסיר את הפאה ונועל במגרה, שאיש לא יתוודע לצד הנמוך שבו. כולל הוא עצמו.

אדם חבוש משקפי שמש התקרב אליו. "מה אתה מזמין?" שאל אותו אשמדאי.

בניה התיישב מולו על כסא ברים. אשמדאי היה רגיל לכסאות הגבוהים, אך חש שהאדם הלא-מוכר מביט בו מלמעלה. הוא במקום שפל יותר ממנו, לקוח בבר, ועם זאת משהו בו משדר עליונות.

"השאלה היא את מי אני מזמין", אמר בניה. "אתה יודע, עוד שבוע סוגרים את המקום הזה."

"מה?" נבהל אשמדאי. "לא שמעתי על זה!"

"כי אין לך קשרים בעירייה. כעת השאלה היא מי מכם יעזוב את העבודה בזמן, ויצטרף אליי תמורת תנאים משופרים." אשמדאי ידע שאין להשתכר מהצעות מפתות כאלו, אבל החשש שיישאר ללא מקור מחיה היה חזק מדי. אדם שמת מצמא יבלע אפילו חבית יין, העיקר לשרוד. הוא הלך אחרי בניה.

כעבור שתי דקות חנתה מכוניתו של בניה בחנייה של ראש העיר. ראש העיר שלמה, בכבודו ובעצמו, המתין בחוץ. "ברוך הבא, אשמדאי", אמר שלמה. "עכשיו כששנינו יודעים שאתה בן אדם, עם אותם פיתויים ואותו קושי לגמור את החודש, בוא נדבר דוגרי. אני רוצה אותך איתי בחנוכת המרכז לתפילה ושלוה. אני חייב מישהו בכל העירייה הזאת שיהיה שד משחת, חד כשמיר, שואף לשלמות."

אשמדאי הסיר את הפאה והביט בה בעיניים מושפלות. "מצטער לאכזב אותך, אבל גם אצלי לא תמצא שום שלמות."

